

De toekomst van het Drentse Landschap

Eric van der Bilt

Wat is landschap eigenlijk? Een zekere ordening in het voorkomen van wegen, bebouwing, landschapselementen en vooral van percelen grond in de vorm van natuur (heide, bos en dergelijke) en in de vorm van cultuur (akkers, graslanden en dergelijke). Persoonlijk vind ik het moeilijk om landschap te onderwerpen aan een objectieve analyse. Landschap is identiteit, regionale identiteit. Landschap is cultureel erfgoed. Landschap is een hartverwarmende eenheid die soms als zand tussen de vingers wegloopt onder invloed van een willekeurige dissonant. Landschap is een illusie van harmonie.

Onze wereld is op een bepaalde manier op hol geslagen. Steeds meer informatie wordt steeds jachtiger en oppervlakkiger verwerkt. Veranderingen voltrekken zich razendsnel. Mensen van boven de veertig zijn oud en kansloos op de arbeidsmarkt. We rijden steeds sneller rond in steeds gestroomlijnder automobielen. Onze materiële cultuur is waanzinnig.

Het aantal mensen dat een tegenwicht zoekt tot deze gekte groeit, hetgeen blijkt uit de veelheid aan vakanties, de economische waarde van een rustige woonomgeving, de VUT, de populariteit van fietsen en wandelen, sfeervolle cursuslocaties. De beleving van het landschap neemt toe. Wij zoeken rust, harmonie en traditie in ons landschap. Daar kun-

nen we weer even de nomade of de boer uit ons nog niet zo verre verleden worden.

Het landschap bezit een helende werking die velen van ons met graagte ondergaan. De gestaag toenemende vermoeidheid en de pijn aan je voeten maken de wandelaar weer mens. Geluiden krijgen een diepere betekenis. Het gevoel als eerste op een bepaalde plek te zijn of een bepaalde vorm te onderscheiden, maakt je weer individu. De libel, het spinnenweb, de boterbloem dringen dieper in je geest dan een video ooit zal doen. Het landschap laat je leven.

Een beschouwing over de toekomst van het landschap kan het beste vormgegeven worden door twee volstrekt tegengestelde visies te belichten.

Landschap heeft geen toekomst

Decennia achtereenvolgend hebben ruilverkavelingen en schaalvergroting het platteland genivelleerd. Om tot een rationele bedrijfsvoering te komen verdwenen kronkelende beken, wallen, singels, kavelstructuren en relief. Hiermee verdwenen ook identiteit en schoonheid. Tot op de dag van vandaag gaat dit proces door, onder meer door verharding van zandwegen, boerderijverplaatsing en kavelruil. Lange tijd kon het maar weinigen schelen hoe ons erfgoed vervlakte; de Relatienota verscheen pas in 1976. Niet alleen patronen en structuren zijn verloren gegaan, maar ook details. Waar zijn de mooie sloten, de bloemrijke graslanden, de korenbloemen in de roggeakkers? Door vermessing, verzuring, verdroging en intensivering zijn buiten de natuurreservaten vrijwel geen van deze landschapselementen meer terug te vinden. Onze mobiliteit maakt een voortdurend groeiende infrastructuur noodzakelijk. Versnippering is het gevolg. Verstedelijking, ook van dorpen, neemt steeds meer ruimte in beslag, en wie kent niet de vreemd aandoende industrieparken langs de snelweg?

Essen, één van de meest tot de verbeelding sprekende onderdelen van het Drentse esdorpenlandschap, worden met huizen bedekt; vaak zelfs met witstenen huizen. 'Verschimmeling' van het landschap noemt men dit. De oude kleurstelling van bruin, rood en zwart wordt verlaten, en overall duiden foelieijke modernismen op in de brinkdorpen. De Drentse grond is spotgoedkoop en het 'elektronisch' werken maakt het mogelijk dat steeds meer mensen van elders zich hier kunnen gaan vestigen. Dit proces lijkt niet te stuiten. Kijk maar naar Tynaarlo, het Drentse Miami.

De economische waarde van de recreatie wordt in toenemende mate beseft. Maar in plaats van een correcte en beschaafde omgang met het landschap dat de basis is van deze rijkdom, verrijzen op veel plaatsen bungalowparken. Veelal witte Algarve-woningen, bij voorkeur in of vlakbij natuurgebieden, prederend op de laatste restjes rust. De overdaad is zo groot dat de bezettingsgraad te laag zal blijken om een renderende exploitatie mogelijk te maken. En wat doet de overheid? Zij vindt vrijwel alles goed.

Akelige voorbeelden van deze ontwikkeling zijn:

- Het vliegveld Eelde wil uitbreiden, zelfs al is de huidige exploitatie verliesgevend en is het toekomstperspectief duister.
- Het futuristische industriepark in het beekdal van Langelo verniet de omgeving, Relatienotagebied of niet. De noodzaak van deze ingreep wordt meer en meer betwijfeld: zelfs deze laatste extreem koude winter met haar recordvraag naar gas, leverde geen probleem op. De Gasunie wil zelfs meer gas aan het buitenland verkopen.

- De gemeente De Wijk heeft er geen problemen mee om het prachtige cultuurlandschap ten zuiden van het dorp te bebouwen, ook al gaat dit ten koste van het leefgebied van de das. Recent gaf de gemeente toestemming aan een paardenfokkerij om een monstrueuze dressuurhal te bouwen, een golfplaten schuur van 20 x 40 m. En dit met de onbegrijpelijke goedkeuring van de Welstandscommissie, die kennelijk uitsluitend op haar briefpapier laat zien dat zij een stichting is tot bevordering van landschaps-, dorps-, en stadsschoon in Drenthe. De dressuurhal komt midden in het Reestdal, op reseruvaatsgronden die deel uitmaken van de Ecologische Hoofdstructuur, op een prachtige middeleeuwse bouwlandkamp in een erkend waardevol en kwetsbaar landschap. Rijk en Provincie vinden het goed. Een slap advies van LNV. De betrokken gedeputeerde steunt dit plan, terwijl het evident is dat hier het belang van de particulier domineert boven het algemeen belang. De overheid, die miljoenen betaalt om bedrijven uit het Reestdal te verplaatsen, laat zo'n ontwikkeling toe. Wat kan er ooit van het landschap overblijven als de overheid haar eigen beleid niet serieus neemt? De Stichting Het Drentse Landschap en de Milieufederatie Drenthe voelen zich genoodzaakt bezwaar te maken tegen deze ontwikkeling, hetgeen inmiddels geresulteerd heeft in schorsing van het omstreden besluit.
- Een ander voorbeeld is het beekdal van het Oude Diep. Enerzijds is er de doelstelling dat het beekdal natuurlijker wordt, een schoner milieu krijgt en een aantrekkelijker landschap wordt. Anderzijds kreeg de gemeente Hoogeveen, tegen elke logica in, toestemming om het beekdal deels dicht te bouwen met een industrieterrein. Het landschap wordt niet als een waarde of een kans gezien, maar als een obstakel, een last.

De onbedoelde onverschilligheid van veel burgers, in combinatie met een overheid die steeds weer andere belangen dan die van het 'stomme' landschap voorrang verleent, maakt de toekomst er niet vrolijker op. Het feit dat er geen provinciale nota Landschap bestaat, maakt duidelijk dat het landschap als een sluitpost wordt gezien, nog net bruikbaar genoeg om onder de noemer van landschapsbeheer sociaal werk te verschaffen.

De Reest, ten zuiden van De Wijk, foto Harry Cock

Restanten van een houtwal bij Orvelte, foto Ruth van Crevel

Landschap heeft wel degelijk toekomst

Onder het motto 'de lente begint in Drenthe' bestaat er nog hoop voor de toekomst. Ondanks het bovenstaande kan het nog veel slechter. Iedereen die vanuit het zuiden naar Drenthe rijdt valt het op dat tussen Zwolle en Meppel alles weer op zijn plaats valt. Een onbezoedelde horizon, harmonie tussen dorp en landschap, ruimte en, een enkele uitzondering nagelaten, een juiste kleurstelling. De provincie Drenthe hoeft zich voor haar beleid, vervat in Streekplan, PNBP, PMP en Waterhuishoudingsplan niet te schamen. Er is hier veel natuur en landschap en de Relatienota wordt voortvarend uitgevoerd.

Men wordt zich in toenemende mate bewust van het belang van de omgeving. Dit blijkt uit het landschapsbeheer en uit de activiteiten van de Brede Overleg Kleine Dorpen om de leefbaarheid van dorpen te verhogen, onder meer door het project 'esdorpen in het groen'. De eigen woonomgeving verheugt zich in toenemende belangstelling. Traditionele bouwstijlen vinden weer erkenning ter-

wijl er steeds meer aandacht komt voor de relatie tussen dorp en landschap.

Cultuurtoerisme krijgt vorm en benadrukt het economische belang van natuur en landschap in de sector recreatie. De Rijksuniversiteit Utrecht heeft berekend dat elke hectare natuur in het Nationaal Park Dwingelderveld een opbrengst van f 4.800,- tot f 6.700,- oplevert. Zulke cijfers maken duidelijk dat natuur en landschap bijdragen aan onze economie. We zien ook waterschappen langzaam veranderen in meer op de levensgemeenschap watergerichte organisaties. Er ontstaan nieuwe vormen van natuur, natuurontwikkeling als resultaat van het samengaan van diverse belangen zoals waterwinning, bosbouw en woonlocatieontwikkeling. In feite is er best veel bereikt. Er moet doorgestaan worden het vastgelegde beleid te realiseren. Onze tijd biedt vele kansen.

Het verschil

Beide visies zijn reëel, maar welke richting het met het landschap op zal gaan wordt door de politiek bepaald. Als wij niet willen dat Drenthe haar prach-

tige eigenheid van het landschap verliest, dichtslibt met Zoetermeerachtige locaties en dorpen die op steden lijken, zullen we dat duidelijk moeten maken.

En dit is waar organisaties als Het Drentse Landschap zich voor inzetten, juist omdat zij zich nadrukkelijk met de regionale identiteit en het Drentse cultuurlandschap bezighouden. Natuurlijk zullen er meer mensen komen in onze provincie, en meer wegen en meer bedrijfsactiviteit. Dat kan ook wel, als de veranderingen maar in een bepaalde traditie passen, en als er maar met meer gevoel voor het landschap wordt gewerkt.

Behoud van de open onbebouwde groene ruimten en verzoening van dorp en stad met de omgeving zijn de sleutel tot het voortbestaan van het schitterende Drentse landschap. Een dergelijk toekomstbeeld vraagt wel om een andere houding van burgers en overheden, maar het is de moeite waard.

De auteur is directeur van de Stichting Het Drentse Landschap.